

بررسی اثر سرمایه داری بر شکل گیری طبقات در دوره قاجار

فاطمه نوری^{۱*}

۱- دانشجوی ارشد، دانشگاه رازی کرمانشاه، رشته جامعه شناسی

چکیده

واژه طبقه به معنای رسته ای از مردم؛ دسته یا صنف و مرتبه است و در برابر class در زبان فرانسه است که خود از ریشه لاتین classis گرفته شده است. مفهوم طبقه نخستین بار توسط آدام اسمیت مطرح شد. تعاریف زیادی از طبقه داده شده از جمله: آرتور بویر (۱۹۰۲) معتقد بود طبقه اجتماعی؛ مجموعه ای از گروه های اجتماعی است که از شرایط اقتصادی؛ روابط تولیدی؛ منزلت اجتماعی و موضع سیاسی مشابهی برخوردارند. (آلن؛ ۱۳۸۰: ۳۴۲) قاجار نام دودمانی بود که از سال ۱۷۹۴ تا ۱۹۲۵ برای ایران حکم راندند. آنان از ترکمان های استرآباد گرگان بودند. نام قاجار ریشه در کلمه ی آقاجر به معنی جنگ جوی جنگل دارد. در این دوره سرمایه داری در جهان غرب گسترش یافت. تحولاتی چون صنعت چاپ؛ تلگراف؛ تلفن و... رونق یافته بود. این ارتباطات باعث تغییر در ساختار طبقاتی ایران در دوره قاجار شد. از جمله اعزام دانشجویان به خارج از کشور. (آراسته خو؛ ۱۳۸۱: ۶۶۹)

کلمات کلیدی: قاجار، ساختار طبقاتی، سرمایه داری، ایران، روشنفکران

۱. مقدمه

شکل دیگر انقلاب صنعتی در قرن هجدهم؛ ساختار کلیسایی قرون وسطا را تغییر داد و نظام فودالی جوامع اروپایی را برانداخت. از بدنه ی این تحولات؛ نظام سرمایه داری متولد شد که ساختار طبقاتی اروپا را متحول کرد. پادشاهان قاجار به خصوص ناصرالدین شاه به دلیل سفرهای متعدد خود به اروپا؛ بستر ورود این تحولات به ایران را باز کرد.

نکته ی مهم قدرت نظام سرمایه داری برای نفوذ به جامعه ی ایران بود که مرا به سمت انتخاب این موضوع سوق داد. اینکه سرمایه داری از چه زمینه هایی وارد ایران شد که منجر به تغییر ساختار طبقاتی شد؟

سه سوال در این تحقیق برای من مطرح شد:

۱- چه موضعی برای نفوذ نظام سرمایه داری به ایران وجود داشت؟

* Corresponding author: توضیحات مربوط به نویسنده اول

Email: f.noori5953@gmail.com